

Alfred de Musset

ZPOVĚĎ DÍTĚTE SVÉHO VĚKU

III. kapitola

Povím vám, při jaké příležitosti zachvátila mne ponejprv nemoc doby.

Seděl jsem po maškarním plese za stolem u velké večeře. Kolem dokola moji přátelé v bohatých maskách, mladí muži a ženy zářící krásou a radostí; vpravo i vlevo výborná jídla, poháry, lustry, květiny; nad hlavami hlučný orchestr a mně naproti moje milenka, překrásné stvoření, jež jsem zbožňoval.

Bylo mi tehdy devatenáct let; neprodělal jsem dosud nijakého neštěstí ani nemoci; byl jsem povahy zároveň hrdé i otevřené, pln nadějí a se srdcem překypujícím. Výpary z vína bouřily v mých žilách; byla to jedna z těch opojných chvil, v nichž vše, co vidíme a slyšíme, mluví k nám o milované ženě. Celá příroda zdá se vám jediným drahokamem o tisíci ploškách, na nichž je vyryto čarovné jméno. Rádi bychom objali každého, jenž se usmívá, a cítíme se býti bratry všeho

stvoření. Moje milenka slíbila mi schůzku této noci, a dívaje se na ni, zvolna nesl jsem číši ke rtům.

Jak jsem se obracel pro talíř, upadla mi vidlička. Shýbl jsem se pro ni a když jsem ji hned nemohl najít, nadzvedl jsem ubrus, abych se podíval, kam zapadla. Tu jsem spatřil pod stolem nohu své milenky, spočívající na noze mladého muže, sedícího vedle ní; obě nohy byly zkrříženy a propleteny, a občas se k sobě něžně přitiskly.

Zvedl jsem se s naprostým klidem, řekl si o jinou vidličku a pokračoval v jídle. Moje milenka i její souseď byli rovněž velmi klidni, sotva spolu promluvili a nedívali se na sebe. Mladý muž opíral se lokty o stůl a žertoval s jinou ženou, která mu ukazovala svůj náhrdelník a své náramky. Moje milenka seděla nepohnutě, s očima nehybnýma a ztopenýma v milostné touze. Pozoroval jsem oba po dobu celé večere, a neshledal jsem nic v jejich pohybech nebo tvářích, co by je usvědčovalo. Posléze při dezertu upustil jsem ubrousek, znovu se shýbnul a našel je v stejné poloze, těsně k sobě přivinuté.

Slíbil jsem před tím své milence, že ji toho večera dovedu domů. Byla vdovou a těšila se úplné volnosti, s pomocí starého příbuzného, sloužícího jí za doprovod. Zavolala na mne, když jsem přicházel sloupořadím: „Zde jsem, Oktáve, můžeme jít.“ Dal jsem se do smíchu a bez odpovědi vyšel ven. Po několika krocích jsem si sedl na patník. Nevím, nač jsem myslil; byl jsem jako omámený a zpitomělý nevěrou této ženy, vůči níž jsem nikdy nepocítil žárlivosti nebo podezření. Ale to, co jsem viděl, bylo tak bezesporné, že jsem zůstal jako palicí omráčený; nepamatuji se vůbec, co se ve mně dělo na onom patníku, leda snad, jak náhodně zahlédl jsem na obloze padající hvězdu a smeknutím klobouku

vážně pozdravil toto prchající světlo, v němž básníci vidí zahynulý svět.

Vrátil jsem se docela klidně domů, nic jsem nezakoušel, nic necítil, jakoby zbaven všeho myšlení. Svlékl jsem se a ulehl; ale sotva dotkla se má hlava podušky, zmocnil se mne duch pomsty s takovou silou, že jsem se pojednou vztyčil při zdi, jakoby všechny svaly mého těla byly zdřevněly. S křikem, s rozpraženými rukama vstával jsem z postele; mohl jsem jít jen po patách, jak křečovitě byly staženy nervy mých palců. Strávil jsem tak snad hodinu, úplně šílený a ztuhlý jako mrtvola. Byl to první nával hněvu, který jsem pocítil.

Muž, jehož jsem přistihl se svou milenkou, náležel k mým nejdůvěrnějším přátelům. Šel jsem druhého dne k němu v průvodu mladého advokáta, zvaného Desgenais; vzali jsme pistole, ještě jednoho svědka, a odjeli do vincenneského lesa. Po celou cestu střežil jsem se promluvit na svého soka nebo se mu jen přiblížit; jen tím jsem se zdržel, abych ho neudeřil nebo slovem neurazil: jsou to zbytečné, odporné násilnosti, jakmile zákon dovoluje pravidelný boj. Ale neubráníl jsem se, abych se na něho upřeně nedíval. Byl mým soudruhem z dětství a již řadu let stávala mezi námi ustavičná výměna služeb. Věděl vše o mé lásce, dokonce mnohokrát dal mi najevo, že podobné vztahy jsou přáteli svaty, a že by nebyl schopen pokusu mne vytlačit, i kdyby miloval tutéž ženu. Vůbec choval jsem k němu naprostou důvěru, a snad nikdy netiskl jsem lidské ruky upřímněji.

Díval jsem se zvědavě a lačně na tohoto muže, jehož jsem slyšel hovořit o přátelství jako hrdinu starověku, a jehož jsem viděl laskati moji milenkou. Po prvé v životě hleděl jsem na netvora; upíral jsem naň

vytřeštěné zraky, abych si uvědomil, jak vypadá. Od svých deseti let jsme se znali, den ze dne žili jsme v nejužším, dokonalém přátelství — a mně se zdálo, že jsem ho ještě nikdy neviděl. Napadá mi přirovnání.

Jest světoznámý španělský kus, v němž přijde k prostopášníkovi povečeřet kamenná socha, vyslaná spravedlností nebes. Zhýralec drží se statečně a ukazuje lhostejnou tvář; ale sotvaže stiskne soše nabízenou ruku, jest zachvácen smrtelným chvěním a v křečích klesá k zemi.

Rovněž já, kdykoliv se mi v životě stalo, že jsem po dlouhý čas plně důvěřoval příteli nebo milence, a zjistil pojednou, že jsem klamán, mohl bych dojem z tohoto objevu přirovnati jedině ke stisku ruky kamenné sochy. Měl jsem opravdu vždy pocit mramoru, jakoby skutečnost v celém svém chladu zmrazila mne svým polibkem; dotkl se mne kamenný muž. Bohužel, nejednou zaklepal strašlivý soustolovník na moje dveře, nejednou jsme pospolu večereli. —

Tož tedy po vykonaných přípravách nastoupili jsme, já a můj protivník, ve vyznačené čáře, a pomalu postupovali proti sobě. On vystřelil první a pohmoždil mi pravé rameno. Ihned přendal jsem pistoli do druhé ruky; ale již jsem jí neuzdvihl. Síly mne opustily a já klesl na koleno.

Tehdy viděl jsem svého nepřítele spěšně se ke mně blížit, s výrazem starosti v bledé tváři. S ním zároveň přikročili svědkové, vidouce mé zranění; on je však odstrčil a uchopil mne za poraněnou ruku. Zuby měl sevřené a nemohl promluvit: viděl jsem jeho úzkost. Trpěl nejhroznější muka, jaká jen může člověk procítit. — „Jdi“, křikl jsem na něho, „jdi se otřít do pokrývek paní ***!“ Lomcoval jím pláč, mnou rovněž.

Odnesli mne do kočáru, kdež se nalézal lékař.

Neshledal ránu nebezpečnou, kule nezasáhla kosti; ale byl jsem ve stavu takového rozrušení, že nebylo možno mne na místě obvázat. Již sebou kočár hnul, když se u dvířek objevila třesoucí se ruka; to se znovu vracel můj sok. Vrtěl jsem jen záporně hlavou za odpověď; marně bych se byl namáhal ve svém vzteku mu odpustit, jakkoliv upřímná byla jeho lítost.

Doma pocítil jsem velikou úlevu ze ztráty krve, hojně z ramenou tekoucí; neboť zeslábnutím přešel mne hněv, který mi působil větší utrpení než rána. Ulehl jsem s rozkoší, a snad nikdy v životě nepil jsem nic tak příjemného jako onu první sklenici vody, kterou mi podali.

Na lůžku zmocnila se mne horečka. Nade mnou skláněl se obraz mojí překrásné, zbožňované milenky, a já počal prolévat slzy. Nemohl jsem pochopit — ne, že mne přestala milovat — ale že mne klamala. Nedovedl jsem si vysvětlit, proč žena, která není k tomu nucena svými závazky nebo prospěchem, lže jednomu muži, miluje-li jiného. Dvacetkrát za den ptal jsem se Desgenaise, jak je to možné. — „Kdybych byl jejím mužem“, říkal jsem, „nebo kdybych si ji platil, chápal bych, že mne klame; ale takto, proč mi to neřekla, že mne přestala milovat? proč mne klamala?“ Nemohl jsem pochopit, že možno v lásce lháti; tehdy byl jsem děcko, a přiznávám se, že toho nechápu dodnes. Kdykoliv jsem miloval nějakou ženu, řekl jsem jí to, a kdykoliv jsem ji přestal milovat, řekl jsem jí to stejně upřímně u vědomí, že tyto věci nezávisejí od naší vůle, a že jedině lež jest zde proviněním.

Na všechno, co jsem říkal, odpovídal Desgenais: „Je to hanebnice; slibte mi, že k ní více nepůjdete“. Odprisáhl jsem mu to slavnostně. Radil mi dále, abych jí nepsal, ani ve formě výčitek ne, a na její dopisy abych

neodpovídal. Slíbil jsem mu vše, skorem udiven, že to žádá, a dotčen, že by mohl předpokládati opak.

A přece první, co jsem učinil po svém ozdravení? — běžel jsem ke své milence. Nalezl jsem ji o samotě sedící v koutku, rozháranou, se sklíčenou tváří. Zasypal jsem ji nejprudšími výčitkami. Křičel jsem, až se to rozléhalo po celém domě, a při tom chvílemi tak mi slzy přerývaly řeč, že jsem klesl na lůžko, abych jim ponechal volný průchod. — „Nevěrnice! nešťastnice!“ volal jsem v pláči, „ty víš, že to bude má smrt! Působí ti to snad radost? Co jsem ti udělal?“

Vrhla se mi kolem krku, řekla mi, že byla svedena, že se nechala strhnout; že ji můj sok opojil vínem při oné osudné večeři, že ale nikdy nebyla jeho; že podlehla chvilkovému zapomnění, že se dopustila chyby, ne však zločinu; a posléze, že dobře ví, jakou bolest mi způsobila, ale nevrátím-li se k ní, že zemře též. Shledala všechny slzy upřímné lítosti, všechnu výmluvnost bolesti, aby mne utěšila; nikdy nebyla krásnější, jak tak klečela uprostřed pokoje s rozpuštěnými vlasy, s bledou, nepřičetnou tváří, v rozhaleném oděvu; zachvíval jsem se ošklivostí, ale všechny mé smysly bouřily se tímto pohledem.

Zlomen vyšel jsem ven, sotva se udržuje na nohou. Již nikdy nechtěl jsem jí spatřiti; ale za čtvrt hodiny jsem se k ní vrátil. Nevím, jaká to zoufalá síla mne k ní hnala; měl jsem jakoby temnou touhu, míti ji ještě jednou, zlíbati všechny ty hořké slzy z jejího krásného těla, a zabít pak ji i sebe. Neboť se mi hnusila a zbožňoval jsem ji; cítil jsem, že její láska jest mojí zkárou, ale že nemohu bez ní žíti. Vyběhl jsem bleskem nahoru; vyznal jsem se v domě a proto nikomu se neohlašuje, rovnou vrazil jsem do jejích dveří.

Seděla nehnutě před toaletním stolkem, pokryta

šperky, a dávala se česat svojí komornou; v ruce držela kousek červeného krepu a třela si jím lehce tváře. Myslil jsem, že sním; mohla to být táž žena, kterou jsem před čtvrthodinou viděl bolestí přemoženou klesati k zemi? Zůstal jsem jako socha. Otočila s úsměvem hlavu po zvuku otvírajících se dveří. — „Jste to vy?“ řekla. Šla do plesu a čekala mého soka, který ji tam měl vésti. Poznala mne, stiskla rty a svráštla obočí.

Pohnul jsem se k odchodu. Hleděl jsem na její hladkou, parfémovanou šíji se stočenými vlasy a diamantovým hřebenem. Tato šíje, sídlo životních sil, byla černější pekla; vinuly se tu dva lesklé copy a nad nimi houpaly se lehké stříbrné klasy. Vedle mléčné bělosti hrdla a ramen tím více vynikal těžký, bujný vlas. Cosi nestoudně krásného v této vyčesané hřívě jakoby se mi vysmívalo za všechen nelad, v němž jsem ji viděl před okamžikem. Najednou pokročil jsem vpřed a udeřil ji do šíje sevřenou pěstí. Nehlesla ani a padla na ruce. Nato jsem spěšně odešel.

Po návratu schvátila mne znovu taková horečka, že jsem byl nucen opět ulehnout. Rána se mi otevřela a velmi jsem trpěl. Desgenais přišel se na mne podívat; vyprávěl jsem mu vše, co se sběhlo. Vyslechl mne naprosto mlčky, pak se chvíli nerozhodně procházel po pokoji. Nakonec zastavil se přede mnou a propuknul v smích. — „Je to vaše první milenka?“ zeptal se. — „Nikoliv“, odvětil jsem, „moje poslední milenka“.

Kolem půlnoci spal jsem neklidným spánkem, když jakoby ve snu zaslechl jsem hluboký vzdech. Otevřel jsem oči, u lůžka stála moje milenka se zkříženými rukama, jako přízrak. Unikl mi výkřik hrůzy, pokládal jsem ji za výplod svého chorobného mozku. Vymrštil jsem se z postele a utekl na druhý konec pokoje; šla však za mnou. „Já to jsem“, pravila;

pak mne objala a táhla za sebou. „Co mi chceš?“ křičel jsem; „pusť mne! jsem schopen v tu chvíli tě zabít.“

„Zab mne tedy“, řekla. „Zradila jsem tě, lhala jsem ti, jsem hanebná a špatná; ale miluji tě a nemohu bez tebe být“.

Hleděl jsem na ni. Jak byla krásná! Její oči, plné lásky, rozlévaly proudy rozkoše, její ňadra byla obnažena a její rty pálily. Chopil jsem ji v náruč. „Budiž“, řekl jsem „ale před Bohem, který nás vidí, při duši svého otce ti přísahám, že tě pak zabiji a sebe též“. Vzal jsem z krbu nůž a zastrčil pod podušku.

„Ale Oktáve“, usmála se v polibku, „nebuď pošetilý. Pojď, můj hochu, všechny ty hrozné věci ti jen škodí, máš horečku. Dej mi ten nůž“.

Chtěla jej vzít. „Slyšte mne“, řekl jsem jí v tom; „nevím, kdo jste a jakou komedii hrajete, ale já nehraji komedii. Miloval jsem vás, jak jen muž dovede milovat zde na zemi a vězte, že k svému neštěstí i záhubě miluji vás dosud. Říkáte, že mne také milujete, dobrá; ale při všem, co je mi svato, budu-li já vašim milencem této noci, nebude jím jiný zítra. Před Bohem vám opakuji, budete-li dnes mojí, zítra ráno vás zabiji“. Po těch slovech upadl jsem v blouznění.

Přehodila si plášť přes ramena a vyběhla ven.

Když Desgenais vyslechl tento příběh, řekl mi: „Proč jste jí nechtěl? Musíte být ale přesycen; je to hezká žena“.

„Tropíte si žerty?“ odpověděl jsem. „Či myslíte, že podobná žena může zůstat mojí milenkou? Myslíte, že svolím k tomu, dělit se s jiným? Slyšel jste, že sama se přiznává k jinému milenci a chcete, abych zapomněl na svoji lásku k ní, jen abych také mohl zůstat jejím milencem? Jestliže takto pojmáte lásku, tedy vás lituji...“

Desgenais odpověděl, on že má jen lehké holky, a že to tak zblízka neprobírá. „Můj drahý Oktáve“, dodal, „jste ještě velmi mlád; chtěl byste mnoho a krásných věcí, které však neexistují. Věříte v podivuhodný druh lásky, snad i jste jí schopen; věřil bych tomu, ale nepřál bych si toho pro vás. Příteli, budete mít jiné milenky, a přijde den, že budete želeť toho, co se stalo dnešní noci. Je jisto, že vás tato žena milovala, když šla za vámi; v tuto chvíli vás třeba nemiluje, třeba je v loktech jiného; ale dnes v noci, v tomto pokoji, vás milovala; co vám sejde na ostatním? Měl jste krásnou noc před sebou, a ubezpečuji vás, že jí budete želeť, neboť se již nevrátí. Žena odpustí všechno kromě odmítnutí. Jak silná musila být její láska, aby sama za vámi přišla s vědomím své viny a svého doznání, v předtuše odmrštění. Věřte mi, že budete litovat, neboť vám mohu říci, že je málo podobných nocí“.

Vše to pronášel Desgenais s takovým prostým, hlubokým přesvědčením, s tak beznadějným klidem zkušenosti, že jsem se zachvíval. Za jeho řeči upadl jsem v mocné pokušení, jíti poznovu k své milence, nebo jí dopsati, aby přišla. Nedostávalo se mi sil, to jedině mne zachránilo, že jsem se případně nevystavil nové hanbě, jak očekává mého soka nebo je s ním zavřena. Ale měl jsem stále možnost jí psáti; proti své vůli jsem uvažoval, zda by přišla na můj dopis.

Desgenais zůstavil mne v tak strašlivém rozčilení, že jsem se rozhodl udělat tomu konec tak či onak. Po hrozném zápase zvítězil odpor nad láskou. Napsal jsem svojí milence, že již nikdy nepřijdu a prosím, aby ke mně nechodila, nechce-li najítí zavřené dveře. Prudce jsem zazvonil a poručil, aby dopis byl co nejrychleji dodán. Jen zavřel sluha dveře, již jsem ho volal zpět. Neslyšel mne; neodvážil jsem se volati

ještě jednou; klesl jsem obličejem do dlaní a zůstal tak, pohřížen v nejhlubší zoufalství.

IV. kapitola.

Příštího jitra, s východem slunce, bylo mou první myšlenkou: „Co teď?“

Neměl jsem nijakého postavení, nijakého zaměstnání. Studoval jsem nejprve medicínu, pak práva, ale nemohl jsem se rozhodnout pro jedno ani pro druhé; půl roku pracoval jsem u bankéře, tak nepřesně, že jsem včas musil dát výpověď, aby mne nevyhnal. Studoval jsem dobře, ale povrchně, neboť moje paměť bez náležitého cviku zapomíná stejně lehce, jako přijímá.

Kromě lásky jedinou cenu měla pro mne nezávislost. Od chlapeckého věku zasvětil jsem jí tajný kult ve svém srdci. Stalo se tak jednoho dne, kdy můj otec, pamětliv již mojí budoucnosti, dával mi v rozhovoru na vybranou různá povolání. Opřen v okně hleděl jsem na osamělý, štíhlý topol, který se klátil na zahradě. Přemýšlel jsem o všech těch rozličných stavech a uvažoval, který zvoliti. Jeden po druhém probíral jsem je v mysli, až do posledního; však ani k jedinému nepocítil jsem sklonu, a moje myšlenky zabloudily jinam. Zdálo se mi pojednou, jako bych cítil pohyby země, jako bych začal vnímati svými smysly temné, neviditelné síly, které ji unášejí prostorem; viděl jsem ji stoupati k obloze; bylo mi jako na lodi, topol před mými zraky připadal mi jak stožár korábu; povstal jsem s rozpjatýma rukama, volaje: „Jak málo, býti

cestujícím jednoho dne na této lodi, plující vesmírem; jak málo býti člověkem, černou tečkou na této lodi! Budu člověkem, a ne jistým druhem člověka“.

Takový byl první slib, který ve věku čtrnácti let pronesl jsem tváří v tvář přírodě; a od té doby pokoušel jsem se o všechno možné jen z poslušnosti k otci, ale nepodařilo se mi nikdy přemoci svůj odpor.

Tak zůstal jsem volný, ne z lenosti, ale z přesvědčení; miloval jsem ostatně vše, co stvořil Bůh, a jen málo z toho, co vytvořil člověk. Znal jsem v životě jen lásku, ve světě jen svoji milenku, a o jiném nechtěl jsem vědět. A proto, když jsem se zamiloval po svém vystoupení z koleje, věřil jsem upřímně, že je to na celý život, a neměl jsem jiné myšlenky.

Můj život byl ustálen. Trávil jsem dny u své milenky; mojí největší radostí bylo, vyjít si s ní za krásných letních dnů do přírody, a v lesích ulehnutí podle ní do trávy nebo mechu, není pro mne mocnějšího erotického vznětu nad krásy přírodní. V zimě, jelikož ona milovala společnost, chodili jsme po plesích a maškarádách, takže tento zahálčivý život nikdy neustával; a protože jsem nemyslel než na svoji milenku, pokud mi byla věrná, zůstal jsem po její zradě bez jediné myšlenky.

Nic nevystihne lépe tehdejší můj duševní stav, než srovnání s některým tím dnešním příbytkem, kdež stojí nahromaděn a promíchán nábytek všech věků i zemí. Naše století nemá vlastní formy. Nevstiskli jsme počet své doby ani svým domům, ani svým zahradám, aniž čemu jinému. Na ulici potkáváme lidi s vousem přistřiženým jako za času Jindřicha III., jiné vyholené, jiné s vlasem upraveným jako na Rafaelových portrétech, jiné jako z dob Kristových. A z příbytků bohatých staly se sbírky kuriozit: antika, gotika, vkus

Renesance nebo Ludvíka XIII., všechno páté přes deváté. Snad ze všech století máme, jen ze svého ne, věc neslýchaná v každé jiné době; naším vkusem jest eklektismus; bereme jak co nacházíme, jedno pro krásu, druhé pro pohodlí, jiné pro starobylost, ba i pro ošklivost; žijeme jaksi jen ze zůstatků, jakoby konec světa byl blízký.

Takový též byl i můj duch. Mnoho jsem přečetl; nadto uměl jsem malovat; znal jsem spousty věcí zpaměti, ale v takovém nepořádku, až jsem měl hlavu zároveň prázdnou i napitou jako houba. Zamilovával jsem se postupně do všech básníků, ale protože snadno podléhám dojmům, zošklivil mi vždy poslední v řadě všechny předešlé. Nashromáždil jsem takto velikou zásobu trosek, až konečně pozbyl jsem žízňně násilným lokáním nového a neznámého, a zůstal jsem sám troskou.

Na této trosce bylo ale něco zcela mladého: naděje mého srdce, jež byla pouhým děckem.

Právě tato naděje, svěží dosud a netknutá, láskou vystupňovaná do krajnosti, dostala náhle smrtelnou ránu. Proradnost mojí milenky zasáhla ji v nejvyšším vzletu, a já cítil v duši škubati sebou cosi v křechách, jako raněné zmírající ptáče.

Společnost, páchající tolik zla, podobá se onomu indickému hadu, jehož bytem jsou listy rostliny, které léčí od jeho uštknutí: poskytne skorem vždy léku na utrpení, jehož byla příčinou. Muž s přesně rozvrženým časem, který po ránu vyřizuje své záležitosti, v tuto hodinu přijímá, v onu pracuje a v jinou miluje, může bez nebezpečí přijíti o svoji milenku. Jeho činy a myšlenky jsou jako ti neochvějní vojáci v bitevní čáře: oheň smete jednoho, nejbližší srazí těsněji řadu, a nic není znát.

Pro mne nebylo tohoto prostředku; moje zbožňovaná příroda připadala mi v osamění pustá a prázdná, jako nikdy před tím. Kdybych byl mohl zapomenout svojí milenky, byl jsem zachráněn. Kolika mužům stačí daleko méně k vyléčení! Nedovedou milovati nevěrnou ženu, a jejích chování v tom případě jest podivuhodně pevné. Ale což tak se miluje v devatenácti letech, kdy neznáme ze života nic a žádáme všechno, a v srdci bují všechny vášně? Zná nějaké pochyby tento věk? zprava i zleva, zblízka i zdáli lákající hlasy. Všechno je touha a snění. Není skutečnosti, která by pronikla k mladému srdci; není stromu tak sukovitého a tvrdého, aby z něj nevyšla dryáda; míti sto paží, nebáli bychom se rozevříti je do prázdna; stačí sevříti do nich svou milou — a prázdno je vyplněno.

Já alespoň nechápal jsem, že je možno zabývat se ještě něčím jiným, než svojí láskou. Když mi hovořili o jiné činnosti, neodpovídal jsem. Moje vášně k milence měla v sobě cosi divokého, a celý můj život vzal tím na sebe jakýsi mnišský, drsný ráz. Jednou na příklad dala mi moje milenka svoji miniaturní podobiznu v medailonku. Nosil jsem jej na srdci, což činí mnoho mužů; ale pak objevil jsem u starožitníka železně dűtky s destičkou, posázenou hroty, dal jsem medailonek připevnit na destičku a nosil jej tak. Bodce, vrážející při každém pohybu do těla, působily mi tak zvláštní rozkoš, že jsem někdy tiskl na ně ruku, aby vnikly ještě hlouběji. Vím, že je to pošetilost; co jiných se láska napáše!

Po zradě této ženy sňal jsem krutý medailon. S jakým smutkem rozpínal jsem železný pás, jaký vzdech vydral se z mého srdce, zbaveného tíže: „Ó mé ubohé jízvy, vy mi zmizíte? Ó má drahá ráno, jaký balzám na

tebe přiložím?“

Mohl jsem sebe více nenávidět tu ženu, měl jsem ji, abych tak řekl, v krvi; proklínal jsem ji, ale snil jsem o ní. Jak to přemoci? Jak přemoci sen? Jak zahladiti vzpomínky těla a krve? Macbeth praví po vraždě Duncanově, že Oceán nesmyl by jeho rukou; ani mých ran by nebyl smyl. Řekl jsem Desgenaisovi: „Co mám dělat? Jak usnu, zjeví se její hlava na podušce“.

Žil jsem dosud jen touto ženou; o ní pochybovat, znamenalo pochybnost o všem; ji zatracovat — popřít vše; ji ztratit — zbořit všechno. Přestal jsem vycházet z domu; svět zdál se mi být obydlen netvory, šelmami a krokodýli. Na všechny rady k mému rozptýlení jsem odpovídal: „Ano, to jste dobře řekl, buďte ujištěn, že nic z toho neudělám“.

Chodil jsem k oknu a říkal jsem si: „Ona přijde, jsem si tím jist; již jde, zatáčí do ulice; cítím, že se blíží. Nemůže žítí beze mne zrovna jako já bez ní. Co jí řeknu? Jak se zatvářím?“ V tom mi napadly její zrady. „Ach! ať nechodí! ať se mi nepřibližuje! Dovedl bych ji zabít“.

Od svého posledního dopisu jsem o ní více neslyšel. „Co asi dělá?“ myslil jsem si. „Miluje jiného? Milujme také jinou. Koho milovat?“ A hledal jsem v duchu, při čemž jakoby vzdálený hlas na mne volal: „Jakže, jinou než mne? Dvě bytosti by se milovaly, objímaly, a nebyly by tebou a mnou! Což je to možné? Šílíš?“

„Zbabělce!“ říkal mi Desgenais. „Kdy zapomenete konečně na tu ženu? Je to tak velká ztráta? Toť nějaké štěstí, být od ní milován! Vezměte první, která se namane“.

„Ne“, odvětil jsem, „není to tak velká ztráta. Neučinil jsem snad vše, co jsem měl? Nevyhnal jsem jí

odsud? Co ještě chcete? Ostatek je již mojí věcí; nikdo nezbraňuje raněným býkům v aréně ulehnout do kouta s matadorovým mečem v šíji, a v klidu dodělat. Řeknete mi, nač bych chodil tam či onam? Kdo jsou to, ty vaše první, které se namanou? Budete mi ukazovat modrou oblohu, zahrady a domy, zpívající, pijící muže, tančící ženy a uhánějící koně? To všechno není život, to je jen hluk života. Ne, ne, ponechte mi můj klid“.

V. kapitola

Když Desgenais viděl, že moje zoufalství jest nevyčísitelné, že nikomu nedopřávám sluchu a nevycházím z pokoje, počínal bráti věc doopravdy; vešel jednoho večera ke mně s vážnou tváří; mluvil nejprve o mé milence, pak lehce výsměšným tónem začal říkati o ženách všechno, co si o nich myslil špatného. Nazvedl jsem se v lůžku a opřen lokty pozorně naslouchal jeho řečem.

Byl jeden z těch pochmurných večerů, kdy svist větru doléhá jako sténání umírajícího; prudký déšť chvílemi šlehal do oken, chvílemi zavládlo smrtelné ticho. Celá příroda jakoby trpěla v takovém čase: stromy žalostně se kymácejí nebo smutně sklánějí koruny; polní ptactvo choulí se ve křoví; ulice velkoměst jsou prázdné. Moje rána bolela. Včera ještě měl jsem milenku a přítele: milenka mne zradila, přítel uvrhl mne na lůžko bolesti. Nedovedl jsem si dosud jasně uvědomit svůj stav; brzy zdálo se mi všechno jen hrůzoplýným snem, kdy stačí jen zavřítí oči a probuditi se ráno šťasten; brzy připadal mi celý můj dosavadní

život takovým snem, směšným a dětinským, jehož šálení vyšlo právě najevo. Předě mnou u lampy seděl Desgenais, pevný, opravdový, s věčným úsměvem. Byl to muž bohatý srdcem, ale suchý jako troud. Jeho vlasy prořídly předčasnými zkušenostmi, znal život a svého času znal i slzy; ale jeho smutek kryl se krunýřem: byl materialista a připraven na smrt.

„Oktáve“, pravil ke mně, „vidím dle všeho, že věříte v lásku, jakou přinášejí nám díla básníků a romanopisců; prostě věříte tomu, co se zde na světě mluví, a ne tomu, co se zde děje. Protože nezdravě uvažujete, což vás může zavést do těžkých žalů.

Básníci přinášejí lásku, jako nám sochaři podávají krásu, jako hudebníci tvoří melodii: nadání výjimečným, citlivým organismem, jistým výběrem vynesou ve chvíli nadšení nejčistší prameny života, nejkrásnější tvary hmoty a nejharmoničtější hlasy přírody. Vypráví se, že v Athénách bylo mnoho krásných dívek; Praxiteles kreslil všechny, jednu po druhé; a ze vši té rozličné krásy, mající každá své vady, vynesl krásu jedinečnou, dokonalou, vytvořil Venuši. Člověk, který nám dal první hudební nástroj s prvními pravidly a zákony tohoto umění, dlouho před tím naslouchal šumění rákosí a zpěvu sýkorek. Rovněž básníci, kteří poznali život, pomíjejícnost lásky i s jejími jedinečnými chvílemi vzrušení, v nichž časem vyvrcholí vašeň, vymýtili z lidské přirozenosti všechny znehodnocující živly a vyvolali v život čarovná jména, po věky přecházející ze rtů na rty: Daphnis a Chloe, Hero a Leander, Pyramus a Thisbé.

Chtít ve skutečném životě najít takovéto lásky, věčné a bezmezné, toť hledat na náměstí ženy dokonalé krásy Venušiny, nebo žádat po slavicích, aby zpívali Beethovenovy symfonie.

Dokonalost neexistuje; chápat ji je triumfem lidského ducha, toužit, aby se stala naším majetkem, je nebezpečným šílenstvím. Otevřte okno, Oktáve; zdaž nevidíte nekonečno? zdaž necítíte, že není hranic nebes? zdaž nemluví k vám totéž váš rozum? Nicméně chápete nekonečno? můžete si učinit představu o něčem bez konce, vy, včera zrozený, jenž zítra zemřete? Zahlížení v nekonečno vyvolalo ve všech končinách země největší pomatení smyslů. Všechna náboženství mají odtud svůj původ; pro získání nekonečna podřezal si Caton hrdlo, křesťané vydali se na pospas lvům, hugenoti katolíkům; všechny národy země rozepjaly náruč po vesmíru, chtěly jej sevřít pažemi. Pošetilec chce dobýt nebes; moudrý pokleká v obdivu a bez žádosti.

Milý příteli, dokonalost není pro nás o nic dostupnější nekonečna. V ničem ji nesmíte hledat, v ničem jí vyžadovat: v lásce ani kráse, ve štěstí ani ve cti; jest však třeba ji milovat, abychom byli tak čestnými, krásnými a šťastnými, na kolik stačí lidské možnosti.

Dejme tomu, že byste měl ve své studovně obraz, který jste pokládal za dokonalý; že třebaš včera večer při podrobné prohlídce objevil jste na jedné postavě hrubou chybu v kresbě, zkroucený úd nebo nepřirozený sval, jak prý tomu je na rameni antického gladiátora. Pocítíte ovšem velkou nelibost, ale proto přece nehodíte obraz do ohně; řeknete si jen, že není dokonalý, ale že partie v něm jsou obdivuhodné.

Jsou takové ženy, jimž zabraňuje jejich založení a upřímnost srdce, aby měly dva milence najednou. Počítal jste k nim svoji milenku; bylo by to ovšem tak lépe. Zjistil jste, že vás klame; jste proto oprávněn jí opovrhovat, týrat ji a zahrnovat svým záštím?

I kdyby nikdy vás nebyla oklamala, kdyby vás

jediného do dneška milovala, vzpomeňte jen, Oktáve, jak stejně nedokonalá, jak lidsky malá, pokrytectvím světa řízena byla by její láska! Vzpomeňte, že jiný — a ne jediný — měl ji před vámi, že jiní budou ji mít po vás.

Uvažujte chvíli: co vás dnes přivádí v zoufalství, je právě tato zničená představa o dokonalosti vaší milenky. Ale jakmile pochopíte, že sama tato vaše představa byla lidsky malá a nedokonalá, nahlédnete, jak málo znamená o jeden stupeň více nebo méně na tom velkém prohnilém žebříku lidské nedokonalosti.

Připouštíte, že vaše milenka měla již jiné muže a bude zas mít jiné? Odpovíte mi patrně, že vám na tom málo sejde, jen když vás miluje a nemá jiného, dokud vás miluje. Ale já vám pravím: jestliže měla jiné muže kromě vás, není-liž jedno, zda včera či před rokem? Ježto zas bude mít jiné muže, není-li jedno, zda zítra či za dva roky? Jestliže stejně vás milovala jen na čas, není-li jedno, zda po dva roky či po jednu noc? Jste muž, Oktáve? Nevidíte listí spadávat ze stromů, nevidíte slunce vycházet a zapadat? Neslyšíte chvění hodin života při každém úderu svého srdce? Znamená pro vás takový rozdíl láska jednoho roku a láska jedné hodiny, pošetilče, kterýž tímto okénkem, velkým jako dlaň, zíráte v nekonečno?

Počestnou nazýváte ženu, která vás po dvě léta věrně miluje: máte patrně takový zvláštní kalendář, podle něhož zjistíte, za jak dlouho osychají polibky mužů na rtech žen. Číníte velký rozdíl mezi ženami dle toho, oddávají-li se vám pro peníze, pro rozkoš, z pýchy nebo z lásky. Kupované ženy platíte některé dražší než jiné; z žen, které vyhledáváte pro rozkoš smyslů, volíte jedny s větší důvěrou, druhé s menší; z těch, které máte z marnivosti, lichotí vaší ješitnosti

některá více, jiná méně; a těm, jež milujete, dáváte té zde třetinu, oné čtvrtinu nebo polovinu svého srdce, přijde na jejich vychování, jejich způsoby, jméno, rod, krásu, temperament, přijde na to, jaká je příležitost, co se o tom mluví, kolik je zrovna hodin, co jste pil při obědě.

Ženy vás milují, Oktáve, protože jste mladý, ohnivý, máte pravidelný, oválný obličej, pečlivě sčesané vlasy; ale z téhož důvodu nevíte, milý příteli, co je to žena.

Příroda žádá si především plození; všude, od vrcholů hor až po dno moře bojí se život vymírání. Proto Bůh, aby zachoval své dílo, stanovil zákonem, že nejvyšší rozkoší všech živoucích tvorů bude akt plození. Palmovník, posílající samičímu stromu oplodňující pyl, zachvívá se láskou ve žhoucím vánku; říjící jelen potrhá svoji laň, jestliže se vzpírá; holubice chvěje se pod samečkovými křídly jako senzitivní milenka; a muž, objímající svoji družku v lůně přírody, pocítí v srdci záblesk božské jiskry tvoření.

Milý příteli, tisknete-li svými nahými pažemi krásnou silnou ženu, až do očí derou se slzy rozkoše, na rty přísahy věčné lásky, a do srdce sestoupí duch věčnosti, nebojte se odevzdání, byť i kurtizáně; jste vezdy před Bohem. Plníte jeho velké dílo, skrze vás tvoří Bůh, jste jeho nástrojem.

Neztotožňujte však víno a opojení; nedomnívejte se píti svůj božský nápoj z božské číše; nedivte se, když večer nacházíte ji prázdnou, roztráštěnou. Je to žena, křehká nádoba, uhnětená z hlíny hrncířem.

Děkujte Bohu za poodhalené nebe a nedomnívejte se býti ptákem, protože tlučete křídly. Ani ptáci neproniknou mraky; ve výši nedostává se jim vzduchu, a často skřivánek s písni vzletující do ranních

mlh, padá mrtev v brázdu.

Užívejte lásky jako užívá střídmy člověk vína: nestaňte se opilcem. Máte-li upřímnou a věrnou milenkou, milujte ji za to; není-li taková, a je mladá a krásná, milujte ji pro její mládí a její krásu; a je-li příjemná a duchaplná, milujte ji takovou; a není-li nic z toho všeho a miluje vás, milujte ji přece: nejsme milováni každého dne.

Nervěte si vlasy a nemluvte o sebevraždě, protože máte soupeře. Pravíte, že vaše milenkou vás klamala pro jiného: trpí tím vaše pýcha; proč to neobráte: řekněte si, že klame jeho pro vás, a budete pln vítězoslávy.

Nestanovte si pravidla a neříkejte, že chcete být milován jediný; budete nucen tlumeně připojit: „Pokud to možno“, neboť i vy jste jen člověk, i vy jste nestálý.

Berte čas jak kvačí, vítr jak vane, a ženu jaká je. Španělky, první mezi ženami, milují věrně: jejich srdce jest upřímné a vášnivé, ale nosí na něm dýku. Italky jsou smyslné, ale hledají široká ramena a měří své milence krejčovským loktem; Angličanky jsou povznesené a melancholické; ale jsou chladné a přepjaté. Němky jsou něžné a mírné, ale nudné a jednotvárné. Francouzsky jsou duchaplné, elegantní, rozkošnické, ale lhou jako ďáblice.

Především však neobviňujte žen z toho, jaké jsou; my jsme je učinili takovými, znetvořili při každé příležitosti dílo přírody.

Příroda, na vše pamatující, stvořila pannu, aby byla milenkou; ale po prvním dítěti jsou její ňadra zohyžděna, vlasy jí vypadávají, tělo nese jizvu: žena je stvořena k tomu, aby byla matkou. Muž by jí snad zanechal, znechucen ztrátou krásy, ale jeho dítě přimkne se k němu s pláčem. Ejhle rodina, lidský zákon; vše, co se od něho odchyluje, jest zruďné. V

tom právě spočívá nezkaženost venkovanů, že jejich ženy jsou pouhými stroji k rodění a kojení, jako zas oni jsou stroji ke vzdělávání pudy. Neznají falešných vlasů ani panenského mléka, zato jejich milování nezná nákazy, a při svém naivním páření ani nepozorují, že byla objevena Amerika. Jejich ženy jsou zdravé z nedostatku smyslnosti: mají mozoly na rukou, ne na srdci.

Civilizace jedná proti přírodě. Pannu, stvořenou k rejům v sluneční záři, k obdivnému přihlížení nahým zápasníkům jako v Lacedaemonii, k výběru a lásce, káží naše městské mravy uzavíratí, uzamykati; zato má pod krucifixem schovaný román. Zahálčivá, bledá, zrcadlem poučena hřeší v tichu nočním na své mladé, překypující kráse, která ji dusí a volá po volném vzduchu. Pojednou jest odtud vytržena, nic neznající, nic nemilující, po všem toužící; nějaká stará ji poučí, všeptne do ucha necudná slova; nato ji uvrhnou do lože neznámého muže, který ji znásilní. Toť sňatek, civilizovaná rodina. Nebohá žena povije dítě; její vlasy, krásná ňadra, celé její tělo utrpí; ztratila krásu milenek a lásky nepoznala! Počala a porodila, a sama táže se, proč? Přinesou jí dítě a řeknou: ‚Jste matkou‘. Ona odpoví: ‚Nejsem matkou; dejte to dítě nějaké ženě, která má mléko; není mléka v mých prsech‘.

Její muž jí odpovídá, že má pravdu, že by se mu s dítětem znechutila. Pak ji přijdou vyzdobit, ověsit krajkami její zakrvácené lože, pečují o ni a vyléčí ji z neduhu mateřství. Za měsíc je již v Tuileriích, na plese, v Opeře; její dítě jest v Chaillot či v Auxerre; její muž — v špatných místnostech. Ale jí deset mladých mužů hovoří o lásce, oddanosti, o sympatiích a věčném objetí, o všem, co sama chová v srdci. Vyvolí jednoho a přivine ho k ňadrům; on ji připraví o čest, otočí se

a jde na burzu. Tím je uvedena do proudu, propláče noc a sezná, že slzami červenají oči. Najde si utěšitele, z jehož ztráty utěší ji zas další. Tak do třiceti i více let, až jednoho večera, přesycená, otupělá, necítící již nic lidského, ba ani hnusu, setká se s krásným jinochem černých vlasů, ohnivých očí, se srdcem bušícím nadějí; pozná své mládí, rozpomene se na svá utrpení, a oplácejíc mu školu svého života, odnaučí ho navždy milovat.

Hle žena, jakou jsme ji učinili, hle naše milenky! Ale což! jsou to ženy a skýtají nám krásné chvílky!

Jste-li pevného založení, sám sebou jist a opravdový muž, radím vám to zde: bez obav vrhněte se do proudu života; mějte kurtizány, tanečnice, městky i markýzy. Buďte si stálý či nevěrný, smutný i veselý, klamán či vážen, ale jediné zvěďte, jste-li milován, neboť co záleží pak na ostatním?

Jste-li obyčejný, prostřední člověk, hledejte trochu, než se rozhodnete, ale v ničem nespolehejte na to, co budete domněle spatřovati ve své milence!

Jste-li člověk slabošský, náchylný k tomu, nechat se ovládnout a zapustit kořeny, jakmile ucítí trochu půdy, obrňte se nedobytným krunýřem; neboť poddáte-li se chabosti své povahy, nevzrostete, kde jste zapustil kořeny; zajdete jako marná rostlina, neponesete květu ani plodu. Míza vašeho života přejde v cizí kůru; budete se zalévat vlastními slzami a živit vlastním srdcem.

Ale jste-li nadšenec, věřící ve sny a jich uskutečnění, odpovím vám krátce: není lásky.

Neboť vám řeknu — zcela ve vašem duchu: milovati, toť dáti se tělem a duší, a lépe, splynouti ze dvou bytostí v jednu. Toť procházka v slunci a větru, polí a lukama, o jednom těle se čtyřmi pažemi, dvěma

hlavami a dvěma srdci. Láska, toť víra, náboženství lidského štěstí; toť zářný trojhran, vztyčený nad klenbou chrámu, který sluje svět. Milovati, toť kráčetí tímto chrámem po boku bytosti, jež chápe, proč myšlenka či slovo neb květ zaráží naše kroky a dává našemu zraku vzhlednout k božskému trojhranu.

Pěstování ušlechtilých lidských schopností jest drahocenný statek; proto jest génius něco tak krásného; ale zdvojnásobiti své schopnosti, přivinouti jiné srdce a jiného ducha k svému srdci a duchu, toť nejvyšší štěstí. Nic většího neučinil Bůh pro člověka: proto má větší cenu láska než génius. Řekněte mi po tom všem, jest takovou láskou našich žen? Ne, ne, věru že není. Láska znamená pro ně něco jiného: znamená vycházeti v závojích, tajuplně dopisovati, choditi ve strachu po špičkách, kout pikle a tropiti si žerty, házet unyle očima a cudně vzdychat v naškrobených, naparáděných šatech, pak otočit klíčem, aby se šaty mohly shodit přes hlavu; pokořit sokyni, oklamat manžela, přivádět v zoufalství milence; milovat znamená našim ženám hrát si na lhaní, jako si děti hrají na schovávanou: odporná prostopášnost srdce, horší všech římských chlípností při Priapových saturnáliích, zvrhlá parodie jak neřesti, tak ctnosti; nízká a krutá komedie, v níž se jen šeptá a pracuje kosými pohledy, v níž vše je malé, elegantní a zruďné, jako ty porcelánové nestvůry, dovážené k nám z Číny; ubohý výsměch všemu, co jest ve světě krásného i ošklivého, božského i ďábelského; stín bez těla, odpadek božské tvorby“.

Tak mluvil Desgenais břitkým hlasem do nočního ticha.

VI. kapitola

Druhého dne jel jsem před obědem do Bouloňského lesíka; byl pochmurný čas. Za maillotskou branou nechal jsem koně jít, kam mu bylo libo, a hluboce zasněn rozebíral jsem pomalu v duchu všechno to, co mluvil ke mně Desgenais.

Láska, kterou jsem pojal ke své milence téměř současně se svým odchodem z koleje, tak mne celého zaujala, že byla mi ochranou proti předčasné mravní zkáze, již tak často mládež propadá v první radosti nad svobodou; neboť dopouští-li se škola největší chyby ustavičným zakazováním všeho, co příroda přikazuje, jaký div, že školáci počnou při svém vstupu do světa oddávati se nemírně a bez soudnosti právě tomu, co se jim zakazovalo.

Kdyby mne byl někdo sváděl k prostopášnosti, dokavad mi byla milenka věrná, nejsilnější svody a nejzvrácenější rozumování byly by se minuly účinkem. Kurtizána připadala mi zruďnou bytostí. Pojednou má milenka, kterou jsem nábožně vzýval, stala se pro mne jakoby kurtizánou; domníval jsem se utéci před neřestí v nedostupnou svatyni, a zatím svíral jsem neřest samu v náručí.

Dojista neví žena co činí, oklame-li mladého muže, který ještě nikdy nebyl oklamán; neví, kam ho posílá z lůžka, kdež včera ještě líbal místečko, nad království dražší, na němž spočinula milovaná hlava. Nepřemýšlí o svém činu; podlehne rozmaru, jde za svou nestálou hvězdou; neboť kdyby uvažovala, kdyby viděla strašlivou ránu, kterou zasadila, a proud krve z ní tryskající, raději by dala své dveře zazdít, než by je pootevřela. Co dím? kdyby věděla, jaké plody

ponese její láska k tomuto děcku, neodvážila by se ho nejen klamati, neodvážila by se ho ani milovat; předem cítila by lítost nad bolestí, kterou by mu mohla způsobit; řekla by mu podobně jako Rosalinda: „Prosím, nechtějte mne milovat; jsem falešnější přísah, učiněných v opojení“.

Projížděl jsem stromořadím, pohroužen v tyto myšlenky, když jsem zaslechl své jméno. Ohlédl jsem se a spatřil v otevřeném voze jednu z důvěrnějších přítelkyň své milenky. Poručila zastavit a podávajíc mi přátelsky ruku, zvala mne na oběd, nemám-li zrovna co dělat.

Tato paní Levasseurová byla malá, tlustá, velmi světloušská; nevím, proč jsem jí neměl rád, naše styky byly vždy jen příjemné. Přesto jsem neodolal a přijal s díky její pozvání; cítil jsem, že budeme mluvit o mé milence.

Dala odvésti mého koně; vstoupil jsem k ní do vozu a obrátili jsme zpět do města. Začalo pršet, povoz se musil zavřít; zanechání takto pospolu, jeli jsme nejprve mlčky. Hleděl jsem na ni s nesmírným zármutkem; byla nejen přítelkyní mojí nevěrné, byla i její důvěrníci. Za šťastných dnů často trávila večery s námi. S jakou netrpělivostí jsem ji tehdy snášel! kolikrát počítal jsem čas, jež s námi pobude! Odtud patrně moje nechuť k ní. Třebas jsem věděl, že schvaluje naši lásku, ba dokonce se mne zastává před mojí milenkou ve dnech hněvu, nemohl jsem jí při všem jejím přátelství odpustit její obtížnost. Přes její dobrotu a služby nám prokazované, připadala mi ošklivá a únavná. Žel, jak krásnou jsem ji shledával dnes! Hleděl jsem na její ruce, její oděv; každý její pohyb mluvil k mému srdci; celá minulost byla v nich vepsána. Viděla a cítila, co zakouším v její přítomnosti pod dojmem vzpomínek.

Tak ubíhala cesta, já hleděl na ni a ona se usmívala. Posléze, když jsme již vjížděli do Paříže, uchopila mne za ruku: „Nuže?“ — Proud slzí vyřinul se z mých očí. „Nuže“, odvětil jsem, „chcete-li, řekněte jí to, madam“.

Ale když po obědě zasedli jsme ke krbu, otázala se mne: „Je ta věc opravdu neodvolatelná? Není již žádného prostředku?“

„Bohužel, madam“, odvětil jsem, „nic není neodvolatelného kromě bolesti, která mne zabíjí. Můj příběh není dlouhý: nemohu milovati ni jí, ni žádné jiné, ni žítí bez lásky“.

Zvrátila se v křesle nazad při těchto slovech, a na její tváři uzřel jsem známky účasti. Dlouho tak zůstala, pohroužena v sebe samu, jakoby naslouchala ozvěně ve vlastním srdci. Oči se jí zamlžily a podala mi ruku; přiblížil jsem se. „I já“, zašeptala, „já rovněž! Totéž poznala jsem svého času“. Zarazila se v mocném pohnutí.

Nejkrásnější sestrou lásky jest soustrast. Podržel jsem ruku paní Levasseurové ve své; spočívala mi téměř v náruči; jala se mi říkat všechno, co si jen mohla vymyslet ve prospěch mé milenky, aby mne potěšila a ji omluvila. Můj smutek tím vzrostl; co odpovědět? Nakonec začala mluvit o sobě.

Nedlouho tomu, vyprávěla, co ji opustil muž, jehož milovala. Přinesla velké oběti; její čest i jmění byly na vážkách. Manžel, jehož mstivost znala, jí vyhrožoval. Příběh, slzami přerývaný, tak mne zaujal, že v naslouchání cizím bolestem zapomněl jsem vlastních. — Byla provdána proti své vůli, dlouho zápasila sama se sebou; ale nelituje ničeho, kromě toho, že není více milována. Vyrozuměl jsem dokonce, jakoby se obviňovala, že si nedovedla uchovat srdce svého milence, jakoby byla jednala vůči němu lehkovážně.

Když ulevila takto svému srdci, odmlčela se pomalu a v nejistotě. I řekl jsem jí: „Ne, madam, dnes nevedla mne pouhá náhoda do Bouloňského lesa. Nechte mne věřit, že lidské bolesti jsou zbloudilé sestry, a že jest někde nějaký dobrý anděl, který úmyslně spojí časem ty slabé chvějící se ruce, vztažené k Bohu. Když jsme se zas shledali a vy mne zavolala, nelitujte ani toho, že jste promluvila; a ať kdokoliv vám naslouchá, nelitujte nikdy svých slz. Tajemství, jež jste mi svěřila, jest takovou slzou z vašeho oka, zůstane však v mém srdci. Dovolte mi opět někdy přijíti a budeme trpěti spolu“.

Jak jsem hovořil, pocítil jsem k ní živou náklonnost, že jsem ji bez rozmyšlení políbil; ani mi na mysl nepřišlo, že by se mohla urazit, a ona, zdá se, ani toho nepozorovala.

Hluboké ticho panovalo v domě, jež paní Levasseurová obývala. Někáký nájemník v něm stonal a dal vystlati ulici slámou, aby vozy nehřmotily. — Stál jsem u ní, držel ji v náručí, a oddával se jednomu z nejsladších stavů srdce, pocitu sdílené bolesti.

Naše rozmluva pokračovala tónem nejvřelejšího přátelství. Mluvila o svém utrpení, já líčil jí svoje, a z těchto dvou stýkajících se bolestí cítil jsem vzcházeti cosi sladkého, jakýsi útěšný hlas, jako čistý, nebeský akord dvou splývajících žalobných hlasů. Po celý ten čas skláněl jsem se nad paní Levasseurovou a viděl pouze její tvář. Když ve chvíli pomlčky jsem povstal a trochu se vzdálil, všiml jsem si, že za rozhovoru opřela nohu dosti vysoko o zábradlí krbu, až se jí svezl šat a noha zůstala úplně obnažena. Bylo mi divné, že se nedala nijak vyrušit mým zmatkem, i popošel jsem několik kroků s odvrácenou hlavou, abych jí poskytl času k upravení; neučinila nic. Vrátil jsem se ke krbu a

tiše opřen hleděl na tento nelad, příliš pobuřující, aby se dal snést. Když konečně jsem se setkal s jejími zraky a vyčetl z nich jasně, že je si úplně vědoma své polohy, zůstal jsem jako bleskem omráčen; neboť jsem rázem pochopil, že jsem se stal hříčkou nestoudnosti tak netvorné, že sama bolest byla jí jen smyslným svodem. Uchopil jsem beze slova klobouk; ona zvolna spustila svůj šat a já s hlubokou úklonou vyšel z pokoje.